संस्कृतभारती – उत्तरतमिल्नाडु जनवरी २०२३

गीताप्रवेशः Sem 1 - उत्तरदीपिका

1) **सन्धिं विभज्य सन्धिनाम लिखत।** **6**

क) मही + ईशः = सवर्णदीर्घसन्धिः

ख) अनु + अयः= यण्-सन्धिः

ग) पश्यन् + लिखति = परसवर्णसन्धिः

घ) एतत् + शोभनम् = एतच्शोभनम् / एतच्छोभनम् = श्चुत्वम्, श्चत्वम् + छत्वम्

ङ) सन् + अव्ययात्मा = ङमुडागम-सन्धिः

च) मुनिः + रमते = विसर्गलोपः, पूर्वस्वरस्य दीर्घत्वम्

2) **सन्धिं कृत्वा सन्धिनाम लिखत।** **6**

क) निश्चलः = विसर्गस्य सत्वं, श्चुत्वं च

ख) शत्रुं जयते = अनुस्वारसन्धिः

ग) सद्धर्मः = जश्त्वसन्धिः

घ) उद् + चारणम् (जश्त्वम्)

उज् चारणम्। (श्चुत्वम्)

उच्चारणम्। (चर्त्वम्)

किन्तु पुस्तके एतत् न विवृतम्।

उच्चारणम् = चर्त्वसन्धिः – इति उत्तरं लिखितं चेत् अङ्कं दद्मः।

ङ) नृपोऽवदत् = विसर्गस्य उत्वं, गुणः, पूर्वरूपं च

च) भवनम् = यान्तवान्तादेश-सन्धिः

3) **यत्र प्रकृतिभावसन्धिः तत्र √ इति चिह्नेन अङ्कयत।** **1.5**

अ) नदी एषा (X)

आ) अहो एवम् (√)

इ) पुष्पे अम्बुनि (√)

4) **प्रत्याहारं लिखत।** 1.5

अ) वर्गीय-तृतीय-व्यञ्जनानि = जश्

आ) वर्गीय-प्रथम-व्यञ्जनानि = चय्

इ) ए, ओ, ऐ, औ = एच्

5) "मात्रा"- इत्यस्मिन् विषये सोदाहरणं लघु-टिप्पणीं लिखत। 5

6) रेखाङ्कितेषु पदेषु कुत्र णत्वप्राप्तिः भवति कुत्र न इति परिशील्य शुद्धं पदं लिखत। 4

१) परीक्षाणां फलितांशाः प्रकाशिताः सन्ति।

२) उत्तीर्णाः सभामण्डपं प्रविशन्तु।

३) सः दूरवाण्या भाषमाणः आसीत्।

४) अपराह्णसत्राय किम् आवश्यकम् इति निर्णयं श्रावयतु।

५) समुचित- रूपेण सः रटनाभ्यासं करोति।

7) साधु उत असाधु इति निर्दिशत। 4

१) मातृणम् - अत्र विकल्पेन सवर्णदीर्घ-सन्धिः सम्पन्नः - **साधु**

२) सयुच्यते – इदम् असाधु पदम् - **असाधु**

३) इत्-संज्ञकस्य लोपो भवति ।- **साधु**

४) अल्-प्रत्याहारेण सर्वेषामपि वर्णानां ग्रहणं भवति ।- **साधु**

8) आवरणे स्थितस्य प्रयोजककर्तुः साहाय्येन णिजन्तवाक्यानि लिखत। 5

उदा – माता मन्दिरं प्राप्नोति। (पिता)

पिता मातरं मन्दिरं प्रापयति ।

१) आयोजकः भगिनीं चित्रं दर्शयति ।

२) पितामहः पित्रा दक्षिणां दापयति।

३) उद्यानपालः कदलीवृक्षम् एधयति ।

४) अहं पुत्र्या दध्यन्नं खादयामि।

५) अध्यापकः रमेशेन सङ्गणकं नाययति ।

9) अधो दत्तानि वाक्यानि क्तप्रत्ययान्तेन परिवर्त्य लिखत। 5

कालेयाः नाम दानवैः देवलोकः प्राप्तः । इन्द्रादिभिः देवैः ब्रह्मलोकं प्राप्य दानवभयं निवेदितम् । ब्रह्मणा "भीतिर्मास्तु वत्साः" इति कथितम् । दानव-हननार्थं तेन उपायः एकः उक्तः । ततः कालेयैः सह घोरं युद्धं प्रवृत्तम् ।

10) **'सति सप्तमी' प्रयोगेण वाक्यानि योजयत ।** **5**

१) अर्जुने पृष्टवति कृष्णः उपदेशं दत्तवान् ।

२) सूचनायां प्राप्तायाम् उद्योगार्थी अन्तः प्रविष्टवान् ।

३) शिक्षिकायां प्रार्थना-गीतं गीतवत्यां सर्वे उत्थितवन्तः ।

४) आचार्ये प्रवचनम् आरब्धवति सर्वे मौनिनः अभवन् ।

५) याने आगच्छति जनाः उत्थाय सज्जाः भवन्ति ।

11) **यथानिर्देशं रिक्तस्थानानि पूरयत ।** **5**

१) नारीषु सीता श्रेष्ठा (श्रेयस्)

२) देशेषु रष्य-देशः विशालतमः आसीत् । (विशाल – तरप्/तमप्)

३) तयोः विनोदः कनीयान् (कनीयस्)

४) बुद्धिः कर्मणः ज्यायसी (ज्यायस्) अस्ति।

५) तेषु प्रशस्यतमौ (प्रशस्य-तरप्/तमप्) बालकौ इमौ ।

12) **यथानिर्देशं प्रयोगं कृत्वा वाक्यानि रचयत ।** **5**

१) मन्त्रिणि आगते जनाः उत्थितवन्तः (सतिसप्तमी)

२) गुरुभिः प्रकरण-ग्रन्थस्य व्याख्या कृता । (क्तप्रत्यय:)

३) यजमानः सेविकया कार्यं कारयति (णिजन्तम्)

४) वाचि श्रुतायां (सत्याम्) ऋषेः ध्यानं विच्छिन्नम् । (सतिसप्तमी) । (सतिसप्तमी)

५) पञ्चभूतेषु आकाशः सूक्ष्मतमः । (तरप्/तमप्)

13) **सतिसप्तमी-प्रयोगे ज्ञापकक्रियाश्रयस्य कर्मत्वं कदा भवति? सोदाहरणं विवृणुत ।** **5**

14) **अधो दत्त-श्लोकात् क्तान्त-पदद्वयं चित्वा तयोः लिङ्ग-विभक्ति-वचनानि च प्रदर्शयत।** **2**

प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् |
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते || २.५५||

मनोगतान् = पुंलिङ्गः द्वितीयाविभक्तिः बहुवचनम्
तुष्टः = पुंलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम्

15) गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत। **5**

"स्मार्ट् फोन्" इत्यत्र अनेकविधान् तन्त्रांशान् प्रत्यहं संस्थापयन्ति इत्येतत् आश्चर्यं जनयति। सामान्यतया सर्वे तन्त्रांशाः बहवः जालपुटाश्च सेवाभावेन निर्मिताः सन्तः सर्वेभ्यः निःशुल्कम् उपलभ्यन्ते। सत्सु एतादृशेषु जाल-पुटादिषु उपलब्धेषु प्रभूतं शुल्कं दत्त्वा स्कैप् इत्यादीनि तन्त्राणि उपयुज्य पठतां समूहाः वर्धमानाः एव सन्ति। गतानुगतिकाः केचन स्युः अपि, किन्तु उचितं 'गुरुम्' अन्विष्य तन्त्रमाध्यमेन, प्रत्यक्षं वा उपसर्पतां गतिः अनितरसाधारणी एव।

१) केषां समूहाः वर्धमानाः सन्ति ? (१)
तन्त्राणि उपयुज्य पठतां समूहाः वर्धमानाः सन्ति।
२) अनुच्छेदात् णिजन्तपदमेकं चित्वा लिखत। (१)
संस्थापयन्ति
३) "सत्सु एतादृशेषु जाल-पुटादिषु..."- वाक्यमिदं "यद्यपि-तथापि" प्रयोगेण परिवर्त्य लिखत। (२)
यद्यपि एतादृशाः जालपुटादयः उपलभ्यन्ते तथापि प्रभूतं शुल्कं दत्त्वा स्कैप् इत्यादीनि तन्त्राणि उपयुज्य पठतां समूहाः वर्धमानाः एव सन्ति।
४) अनुच्छेदे कयोः पदयोः मध्ये श्चुत्वसन्धिः सम्पन्नः। चित्वा लिखत। (१)
जालपुटाश्च